
פרשת כי תשא

פרק לד פסוק ו

ויעֲבֹר יְהוָה עַל-פְּנֵיו ויקרא יְהוָה יְהוָה אֵל רַחוּם וְסוּגֹר אֶרֶץ אֲפִים וְרַב־חַסֵּד וְאֱמֶת:
חז"ל

מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, וקראו לו למשה סדר תפלה. אמר לו כל זמן שישראל חוטאים יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.

Translation:

This verse teaches us that the Holy One, blessed be He, drew his שליח around Him like the prayer leader of a congregation and showed Moshe the order of prayer. He said to him: Whenever Israel sin, let them carry out this service before Me, and I will forgive them.

Explanation:

Hashem teaches Moshe the essence of Tefilah. To do so, He assumes the role of a שליח ציבור, one who prepares and leads the congregation. Hashem reads out the י"ג מדות, Hashem's attributes of mercy, and informs Moshe that whenever the people sin, they should do as He does and they will be forgiven. The point of appearing as a שליח ציבור was to stress the need of the people to not only say the words, but also to follow Hashem's lead, internalize the attributes the words represent, and 'do as He does'. This lesson is to be applied to all תפילה as well. We do not daven to change Hashem by spouting empty words, but rather internalize the words and change ourselves.

Looking in the Pasuk

Both in our Pasuk and above in the previous פרק the Torah uses the word עבר to describe Hashem's revelation to בני ישראל. To explain this peculiar usage חז"ל connect this word to its parallel usage, referring to a שליח ציבור who leads the congregation in Tefilah.

NOTES

Our Musag is taken from the גמרא in (יז:) which comes to explain the peculiar wording of our Pasuk: ויעבר ה'.

ויעבר ה' על פניו ויקרא, אמר רבי יוחנן אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאומרו, מלמד שנתעטף הקדוש ברוך הוא כשליח צבור, והראה לו למשה סדר תפלה. אמר לו כל זמן שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם.

In fact, this is not the first time this word is used in this context. In the previous פרק in פסוק יט, Hashem tells Moshe: ויאמר אני אעביר עלי טיבי על-פניך. The גמרא explains that the word ויעבר in both instances should be understood in the context of a שליח ציבור, as we find in משניות¹ that one who leads the congregation is referred to as an עובר² לפני התיבה:

The reference here to a שליח ציבור - which the גמרא understands to be the message imbued in the word ויעבר and אעביר - is appropriate in that Hashem was leading Moshe in prayer, preparing him as would a שליח ציבור. Previously (פרק לג פסוק יט), Rashi explained Hashem's intent:

ויאמר אני אעביר וגומר. הגיעה שעה שתראה בכבודי מה שארשה אותך לראות, לפי שאני רוצה וצריך ללמדך סדר תפלה, שקשנצרכך לבקש רחמים על ישראל הזכרת לי זכות אבות, כסבור אתה שאם תמה זכות אבות אין עוד תקנה, אני אעביר כל מדת טובי לפניך על הצור ואתה נתון במערה, ונקראתי בשם ה' לפניך ללמדך סדר בקשת רחמים אף אם תקלה זכות אבות, וכסדר זה שאתה רוצה אותי מעטף וקורא י"ג מדות הגוי מלמד את ישראל לעשות כן, ועל ידי שינפירו לפני רחום וחנון יהיו נענין, כי רחמי לא כלים.

Rashi's commentary is based on the מדרש תנחומא which teaches:

ויעבור ה' על פניו ויקרא. למד משה היאך ילמד סגוריא על ישראל. אמר לו, אמרת לי זכות אבות, זכור לאברהם ליצחק ולישראל עבדיך. ואלו לא היה להם זכות הייתי מאבדן אלא מכאן ולהבא הוי אומר, ה', ה' אל רחום וחנון וגו'. אמר הקדוש ברוך הוא, בעולם הזה למדתי למשה סניגוריא. ולעתיד, אני מדבר בצדקה וגו' (ישעיה סג א):

The Tanchumah answers why Hashem saw a need to tell Moshe this now. Since Moshe had called upon זכות אבות to save the people – זכור לאברהם וכו' – Hashem felt compelled to teach Moshe what would happen once those merits expired. The גמרא quoted above adds that Hashem did so by wrapping himself in a טלית like a שליח ציבור and read out the מדות י"ג. He told Moshe that when the Jewish people would need Divine mercy, they should do exactly what Hashem was showing Moshe. Rashi's commentary thus combines the גמרא and the תנחומא.

The above דברי הז"ל are the reason we focus on reciting the מדות י"ג during our סליחות prayers. The unique power imbued within the recitation of these attributes is revealed four פסוקים later in י where we read:

ויאמר הנה אנכי כרת ברית נגד כל-עמך אעשה נפלאות אשר לא-נבראו בכל-הארץ ובכל-הגוים וראה כל-העם אשר-אתה בקרבך את-מעשה יהוה כי-נורא הוא אשר אני עשה עמך:

On this פסוק the גמרא (שם) comments:

ברית כרותה לשלש עשרה מדות שאינן חוזרות ריקם, שנאמר הנה אנכי כרת ברית.

The Rashi quoted above mentions this גמרא in his commentary on the end of the פסוק and writes:

¹ See מגילה פרק ד

² Why the word עובר is used for a שליח ציבור is not clear. I would propose that the word עובר here should not be understood as to pass but rather as to precede or lead. An example for this translation in Rabbinic literature is found in the גמרא (פסחים ז:) which teaches that:

כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן. מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא? אמר רבי נחמן בר יצחק: דכתיב (שמואל ב יח) וירץ אחימעץ דרך הככר ויעבר את הכושי.

One who examines the פסוקים the גמרא uses to illustrate the meaning of the word עובר will realize that the translation goes beyond 'to pass' but rather is to be understood as to 'come before for reasons of introduction or preparation'. For example, the reason that אחימעץ saw a pressing need to reach דוד before the כותי was to prepare דוד for the tragic news. Thus, the word עובר perfectly illustrates the mission of the שליח ציבור, as one who leads the congregation and prepares them for prayer.

ונחנתי את אשר אהון. אותן פעמים שארצה לחון: ורחמתי. עת שאחפוץ לרחם. עד כאן לא הבטיחו אלא עתים אענה ועתים לא אענה, אבל בשעת מעשה אמר לו "הנה אנכי כורת ברית", הבטיחו שאינן חוזרות ריקם:

There are, however, two major difficulties which require explanation.

The first is, why did Hashem see a need to act as a שליח ציבור and model the recitation of the י"ג מידות? Could Hashem not simply instruct Moshe that in times of need the Jewish people should recite the attributes? Why the need for a visual aid?

Secondly, how are we to understand the ברית that Hashem has forged with the י"ג מידות? Why are these words so effective? What is it about them that 'guarantees' that Hashem will forgive our sins? What is particularly peculiar is that these words seem to speak nothing of repentance, regret or promises of improved behavior. They only speak of Hashem's goodness – כל טובי – and nothing of our obligation to change.

Rov Moshe Schwab in his ספר מערכי לב explains the essence of the י"ג מידות:

הקב"ה מגלה ומלמד לנו את מדותיו. המטרה של לימוד זה הוא קיום המצוה של והלכת בדרכיו. מצוה המחייבת לקבל מידותיו של הקב"ה. סוף ענינה של אמירת הי"ג מידות אינה באמירתו. מכיון שיש בו בכל אדם חלק אלוך ממעל הוא חייב להתדמות איליו, "מה הוא רחום אף אתה רחום, מה הוא חנון אף אתה חנון" קדושים תהיו כי קדוש אני". אם כן יש תביעה לקבל מדות של הקב"ה. אלמלא מקרא כתוב אי אפשר לאמרו, ועכשיו שהוא כתובה הוא קיום מצות רצונו.

The purpose of the recitation of the thirteen attributes of Divine mercy is not to merely say the words, but to connect with the attributes and aspire to act in accordance with them. Hashem does not reveal to us His attributes so that we can use them to manipulate Him, but rather to emulate Him.

Rov Schwab explains that we are able to emulate G-d because each person has within himself a part of the Divine. This Divine spark demands that we too guide our actions in accordance with these attributes. According to Rov Schwab, this is what the גמרא was referring to when it taught, אלמלא אמרו, "If it were not written in the text, I would not be able to say such a thing". I would never have dared to imagine that a person might be able to emulate G-d, that a person might have a part of the Divine within himself! However, this is precisely what the פסוק is teaching us. By Hashem revealing His attributes to us, He is in essence commanding us to follow His lead, which is only possible if we have a part of Him embedded within us. In truth, explains Rov Schwab, this idea is not a novel concept, but rather it is stated explicitly in the גמרא in מסכת שבת (קלג:) which teaches:

אבא שאול אומר "ואנוהו" הוי דומה לו, מה הוא חנון ורחום אף אתה היה חנון ורחום.³

אמר לו כל זמן we may find this concept in the words of the גמרא itself, as the גמרא reads: שישראל חוטאין יעשו לפני כסדר הזה, ואני מוחל להם. It is not sufficient to simply say the words, rather you must act – יעשו – in line with the attributes which the words represent. We may even go further and suggest a novel reading to the continuation of the גמרא which read: ברית כרותה ליי"ג מדות שאינן ברית כרותה ליי"ג מדות, שאינן. חוזרות ריקם. By adding a comma in the middle of the sentence and reading: חוזרות ריקם, the understanding would be that a covenant has indeed been created with the thirteen attributes, but not in every instance. Only when חוזרות ריקם, only when they have not returned empty. If they are recited as empty words, without having an impact on the behavior of the reciter, then they are not included in the ברית.

³ It is interesting to note that the מכילתא uses almost the exact same wording as the גמרא with one small, but significant, variation. The מכילתא reads: אבא שאול אומר נדמה לו, מה הוא רחום וחנון אף אתה רחום וחנון. The difference between the two is that the גמרא teaches אף אתה היה חנון ורחום, while the מכילתא leaves out the word היה. Using Rov Schwab's insight we might explain that the two reflect the two ideas he gleaned from the first גמרא: that we are imbued with the attributes of Hashem and that we are therefore obligated to act in accordance with those very attributes. Thus the מכילתא teaches us that just as Hashem is חנון ורחום so too are you: אף אתה היה חנון ורחום. The גמרא teaches the next step, that therefore you are obligated to act accordingly: אף אתה היה רחום וחנון.

The comparison to a שליח צבור now becomes obvious. Just like a שליח צבור is present to act as a model for others, so does Hashem's revelation of His מידות. In effect, G-d is saying watch what I do and do the same, precisely the role of a שליח צבור. Just as Hashem did not simply say the words, but they were a representation of His attributes, so too we must say the words and internalize their meaning until they represent our attributes as well.

In truth, this is the essence of all תפילה. We should not daven in order to change G-d, but rather to change ourselves. For this reason we do not say לפלל, but rather להתפלל; to have our תפילות be reflective and engender change within ourselves. Indeed, with the lesson of our Musag, Hashem was not only teaching Moshe the essence of the מידות י"ג, but the essence of all תפילה, as the Musag reads: הראה לו סדר תפילה.

Questions for Further Thought:

- a. Why do you think Hashem saw fit to teach Moshe this lesson now? Does it somehow connect to the particular sin of idol worship?
- b. Can you think of things we might do to help us internalize our תפילות?